

Letni časi.

Pravljica. Zapisal Silvester K.

Nekje so živeli trije bratje. Skupno so podedovali za očetom posestvo, majhno sicer, pa vendar toliko, da jih je redilo pošteno. Toda želja po premoženju in bogastvu jim ni dala miru. Razgnala jih je po svetu. Najmlajši, ki je bil rad vesel in je posebno ljubil pisano naravo, si je želel bogastva ali vsaj nekaj lastnega premoženja samo zato, da bi bil rešen svojih bratov, ki sta bila osorna, pohlepna in ga nista videla rada. Oče jim je že bil pravil o bogatem gradu, ki leži devet dni hoda proti solnčnemu vzhodu sredi velikega gozda, skozi katerega je treba hoditi dvanajst ur. Tudi je bil oče pripovedoval, da nima grad do zdaj še nobenega lastnika, ker se doslej še nikomur ni posrečilo priti do njega. V gozdu bivajo namreč štirje možje, ki vsakega, ki jim ne zna odgovarjati prav, trdó poženejo iz goščave.

Prvi odide na pot najstarejši brat. Iz mladih let očetov razvajenec, je mislil, da je kdove kako premeten. Bil je tudi bahate narave in ni hvalil niti tistega, kar je resnično zaslužilo hvale. Vedno proti vzhodu grede je mislil dan na dan: „Ko bi le brž prišel do gozda! Ne bojim se možev in vem, da jim bodem znal govoriti povoljno; saj sem umen in prebrisan dovolj!“

Devetega dne, že proti mraku, dospe do gozda. Gosto drevje in še gosteje grmovje je puščalo popotniku le en pot prost in ni se mu bilo bati, da bi zašel. Nemudoma stopi v gozd in nemudoma stopa naprej. Pohlepnost po bogastvu ga tira dalje in dalje in mu ne dá časa, da bi pomislil, bode li prav hodil v temi ali ne. Toda ko napoči noč, zamigljajo zvezde na nebu tako jasno, da dobro razsvetlijo temo.

„Oh, ko bi bile vse te zvezdice sami svetli zlati! Ko bi imel tako visoko lestvo, da bi jo lahko naslonil ob nebni obok in obral te zlate, kako bi vendar bil bogat! Sezidal bi si močno in veliko klet, tako veliko, kakor je naša cerkev, in zaprl bi jo z dvojnimi vrati. V klet bi pa postavil močne in z železom okovane zaboje in napolnil bi jih do vrha z zlati.“ Tako je premišljeval najstarejši brat in hrepeneč korakal dalje.

Že se mu je dozdevalo, da hodi kakih šest ur po gozdu, in že se je jel čuditi, kje bi bili tisti štirje možje, kar zapazi nedaleč pred sabo svetlo lučco. Bila je vedno večja in večja, bolj ko se ji je bližal. Ko pa pride blizu, opazi velik ogenj in okoli ognja štiri može.

„Najboljše je,“ misli si, „ako nisem preveč ponižen in jim ne odgovarjam preveč pohlevno. Gotovo jim bodo všeč moji odgovori.“ Kakor misli, tako stori. Komaj se potruži toliko, da pozdravi možake, in takoj prisede nepovabljen k ognju.

„Dobro, dobro!“ reče s trdim glasom, „prav, da vas najdem vendar enkrat. Mislil sem že, da vas sploh ne bom videl. Vi ste torej tisti možje, ki branite pot do gradu. Mislim, da me ne bodete mudili dolgo, kajti

upehan sem in pot je neki od tod do gradu še enkrat tako dolga, kakor od začetka gozda do sem. Tudi sem radoveden, kaj naj vam odgovarjam.“

Možje molče in nič se ni dalo brati z njihovih resnih obrazov, jim je li vseč ta govor predrznega prišleca ali ne. Videti je bilo, kakor bi nekaj primišljevali. Prišlec je imel dovolj časa, da si ogleda okolico. Bili so to čudni možje, sicer ne toliko po obrazih, kakor po opravi.

Prvi mož, ki je sedel mladeniču najbližje, je bil velike širokopleče postave, ter za nekoliko starikavega in nagubanega, sicer pa živahnega in zdravega obraza. Obleko je imel prav belo. Sploh je bilo vse na njem belo, tudi lasje in dolga, razmršena brada. Na glavi je imel belo kapo, zavit pa je bil v dolg, bel kožuh, ki mu je segal čez kolena. Tudi čevlji so bili zgoraj obrobjeni s kožuhovino. Čez ramo mu je visel na srebrni verižici lep srebrn rog. Mladeniču se je ves čas dozdevalo, kakor da veje od belega moža neka čudna sapa.

Drugi, ki je sedel bratu na levi strani, je bil tudi velik mož, a bil je oblečen skoraj kakor lovec. Poleg ptičjega perja je imel za klobukom raznovrstno listje, rdeče, kakor ga vidimo v pozni jeseni. A kar se je bratu zdelo najbolj čudno: imel je ta mož za klobukom tudi sadje, rdečelična jabolka, rjavokožne hruške, rumenobarvno grozdje in mnogo drugega. Klobuk mu je bil skoraj podoben krožniku, na katerem se med raznovrstnim listjem v lepem redu blišči najlepše, sadje. Saj je bil pa mož tudi v lice okrogel in rdeč, kakor bi mu bili lici najlepši jabolki. Na zeleni vrvici je nosil lovski rog zelo velike oblike.

Tretji v vrsti je bil mož srednje starosti in oblečen prav po kmetiško. Suknje in telovnika ni imel, a še srajčna rokava je imel visoko podvihana. Čez širokokrajčni slamniki, ki je osenčaval zarjavelo in od solčnih žarkov ožgano lice, je nosil velik venec, spleten iz raznovrstnega bilja, kakor pšenice, rži, ječmena, ovsa, in iz najlepših bujnobarvnih cvetic, ki rastejo v vročem poletju po travnikih, livadah in gozdovih. V olepšavo je imel v vencu vpletene tudi rdečezelene breskve in rumenordeče marelice. Bil je videti, kakor da je ravno prišel od poljskega dela. Tudi on je imel rog, ki je bil zlat in se je dobro vjemal s priprosto nošo, kajti žarel je kot zlatorumena pšenica za klobukom.

Poslednji izmed male družbe je bil visokorastel mladenič jasnih oči, rumenokodrastih las in nežnobelega polti. Okoli zelenobarvnega klobučnega traka je imel zataknjene vse tiste rožice, ki nas spomladi prve razveseljujejo: bele zvončke, zlatorumene trobentice, višnjeve vijolice, rdeče in belopisane marjetice, modre potočnice, tudi vrbove mačice, sadno cvetje, rdeče jagode in črešnje. Rog, ki mu je ležal na krilu, je bil ovit z zelenjem in cvetličjem, da mu ni bilo poznati barve.

Ko si je mladenič dovolj ogledal te čudne može, pokašlja beli starec, upre svoje ostre oči v popotnika in reče:

„Rad bi torej govoril z nami in radoveden si, kaj te vprašamo. Glej, ne bomo se pogovarjali bogve kaj učenega in modrega. Mi smo, kakor vidiš, prav preprosti možje, in naša govorica se suče le o vsakdanjih rečeh.“

Glas možev je donel trdo in zamolklo, kakor bi odmevale trde stopinje v mrzli in jasni noči. Iz ust je starcu vela sapa, mrzla, da je bratu rezala v kosti. Nehote se je primaknil bliže k ognju. Oči starčeve pa so se upirale vanj, da ga je pretresal mraz.

„Kakor vidim — in bržčas se ne motim — si vajen obdelavati zemljo,“ nadaljuje beli mož. „Takemu se ti je najbolj brigati za letino in za letne čase. Kakršni so ti, takšno je tudi delo, in takšen je tudi uspeh dela. Ni res?“

„Da — seveda!“ odgovori brat, veseleč se na tihem, da si je mož izbral tako vsakdanji pogovor.

„Vidiš,“ nadaljuje beli mož, „morda se razumeva. Kateri letni čas ti je najmanj všeč?“

Brat ne premišlja dolgo in odgovori; „Zima je gotovo najslabši letni čas. Kako ne? Le poslušajte! Ona ne stori nič dobrega, povzroči pa nadloge in troške. Ker je mrzla, si moramo ubogi ljudje preskrbeti toplo obleko, dobro obuvalo, drva za kurjavo in še več, kar stane denar. Živina se mora krmiti doma, in če bi zima ne bila tako hudobna, lahko bi se živina pasla zunaj, in ljudje bi si prihranili mnogo dela in truda s spravljanjem sena in druge krme. Zima nam daje še druga nepotrebna dela. Snega nam nasuje mnogokrat toliko, da človek ne more skoraj nikamor. In če že hoče kam, mora si s težavo delati gaz in premetavati sneg okoli hiše. Sneg se pa poleže tudi na strehe in drevje; strehe razdere, drevje pa polomi in naredi veliko škode. In kaj še več! Ljudje se preradi zanašajo na varljivi led, hodijo po njem čez reke, jezera, ribnike in konec je — smrt v vodi. Kdo pa prešteje vse one nezgode, pri katerih se na ledu, po cestah in potih ponesrečijo ljudje in živali. Zima prinaša tudi razne bolezni in smrt ljudem, smrt drobnim ptičicam, povzroča pa tudi še razno drugo škodo. Zajec naprimer nima hrane, pa gloda sadna drevesca, da začno hirati; vrane in drugi ptiči škodujejo, ker hodijo na gumne obirat žito ali krast domači perutnini.“

Tako je govoril mladenič še dalje in je vse povedal. Beli mož se je pa še trdneje zavil v svoj kožuh in je zrl srpo predse. Toda že se je oglasil levi sosed, mož z lovsko opravo:

„Kaj pa deš o jeseni? Ti je jesen bolj všeč?“

„Jesen? Hm — hm! Boljša od zime je res. A celo hvalevredna tudi ni. Človeku nalaga dela, da ga komaj zmore. Treba se je potiti in spravljati domov razne pridelke: otavo, sadje, drva in drugo. Kadar hoče biti jesen prav neprijazna, kuži nam vreme z dolgotrajnim deževjem in prepreza doline z mokrotno in gosto meglo. Dneve nam krajša, noči pa daljša. Ona povzroča, da se toplo in prijazno solnce ne vzdiguje več tako visoko na nebu kakor poleti in nam tudi ne daje več toliko toplote. Človek se jeseni nikdar ne ve prav obleči. Zjutraj je mnogokrat prehladno, opoldne je ob jasnih dnevih zopet toplo, a zvečer bi rabil včasih že kožuh. In kako žalostno je gledati lastavice in druge ptice selivke, kadar se začno zbirati, da zbeže v toplejše kraje. Hladna sapa, ki brije po strnišču, jim ne ugaja, in

gotovo jim tudi ne ugaja drevje, ki se jame osipati in kazati golo svoje vejevje. Tihota, molk sta jeseni v vsi naravi.“

Drugi mož, ki je bil stavil to vprašanje o jeseni, molči in gleda mrko predse. Toda brž se oglasi tretji, tisti, ki je bil opravljen kmetiško in je imel zavihane srajčne rokave:

„Mogoče tudi s poletjem nisi zadovoljen? Kaj nam poveš o poletju?“

„O poletju bi vedel povedati to in ono; a če misliš, da sem z njim popolnoma zadovoljen, se motiš. Kdo neki prelije v vročem poletju toliko znoja, kakor človek, ki se mora živiti od svojih rok? Solnce žge z neba včasih tako hudo, da se jame sušiti trava; da zvenejo cvetice in druge rastline; da začne pokati zemlja. Suša nam naredi mnogo škode. Toda česar nam ne pokonča suša, pobijeta in polomita nam toča in vihar. Gotovo veš, kaj je huda ura. Žito, ki je prej bujno rastlo in težko dvigalo polno klasje, leži v nekaterih trenutkih kakor pohojeno na tleh. Ves trud kmetičev je zastonj; siromak ne ve, s čim se bode preživil na zimo; ne ve, kaj bo dal lačni družini in kričečim otročičem v skledo. Sadje, zeleno in polzrelo, leži na tleh. Zastonj se je ubogi zemljan veselil sadnega pridelka. Pa gorja še ni dovolj. Z neba švigajo ognjeni žarki, koljejo drevesa, pobijajo ljudi in živali ter zažigajo pohišstva. Ubožcu, ki mu je pobila toča vse, zapali strela še hišo in hleve in — rekel bi skoraj — še vesel mora biti, ako je rešil vse svojce iz ognja in odgnal živino pravočasno iz gorečih hlevov.“

Čudno! Tudi tretji mož ne reče nič in gleda molče v ogenj. Pa oglasi se zdaj zadnji izmed četvorice, visokorastli mladenič in reče z mehkim glasom:

„Ti sodiš letne čase prav ostro. Samo o pomladi še nisi nič povedal. Ljudje jo imenujejo milo, prijetno, ljubo. Ali ni tebi tudi taka?“

„Kakor sem povedal o drugih letnih časih svoje mnenje, hočem ga povedati tudi o pomladi. Res jo imenujejo ljudje prijetno, veselo, milo — a povsem vendar nimajo prav. Je li naprimer mesec april prijeten? Vede se, kakor bi se mu blodilo. Vsako uro, da, skoraj vsakih pet minut ima drugo lice. Zdaj nam kaže modro nebo in zlato solnce, a kmalu ju zopet zakrije. Zdaj podi oblake, zatem prižene meglo, a naenkrat pade v druge misli in jame dežiti. Že bi mislil človek, da ne bo deževja tako hitro konec, kar vrtoglavec pošlje veter, ki prepodi oblake. Komu je naprimer všeč tisti prihod takozvane mile pomladi? Jug jame pihati in tajati sneg s tako silo, da narastejo vode in delajo povodnji. Ali si že slišal kdaj, da je bila povodenj mila? Koliko odnese rodovitne zemlje, ali pa je posuje s peskom in kamenjem, da se še leta in leta vidijo žalostni sledovi. Koliko ljudi pomrje in koliko živali pogine v narastli vodi! Kdo poplača škodo na podrtih in porušeni poslopjih? Res je spomladi lepo gledati sveže zelene trate, posejane z raznobarnimi cveticami, a koliko ljudi si nakoplje prehlajenje in trganje po udih, ker jih varljiva trata zvabi k počitku na prostem.“

Komaj je bil mladenič izgovoril zadnje besede, že je sedel osamljen v trdi temi. Ognja in mož ni bilo nikjer. Izginili so, kakor bi jih bila požrla zemlja. Toda nesrečnežu ni preostajalo časa, da bi bil premišljeval,

kam so izginili možje. Okoli njega in nad njim je nastal tak polom in ropot, kakor bi se bile združile vse naravine moči, da ugonobijo človeka, ki se je predrznil tako ostro in neugodno soditi letne čase. Zemlja se strese pod njim in močen vihar ga prevrže kakor slamnat snop. Kakor blazen skoči mladenič na noge in jame bežati. Kam dere, sam ne ve. Na begu se izpodtakne neštevilnokrat ob korenine, ki se mu kakor nalašč zapletajo med noge. Vihar mu bije drevesne veje v obraz in hrbet, a poredno grmovje in trnovje mu trga obleko in kožo. Nepopisna je groza in strah, ki ga občuti pred strašnimi glasovi, ki mu z neznano močjo bijejo na uho in ga skoraj oglušé. Slišati je, kakor bi se bile vse gozdne in druge zveri zbrale okoli njega in bi kričale nanj s širokoodprtimi žreli in grli. A to še ni vse. Odspred začuti neznansko toploto, kakršna je navadna le ob najbolj vročih poletnih dneh, v hrbet mu pa pritiska mraz, kakršnega poznamo le v najhujši zimi. Potem pa zopet mraz odspred in vročina odzad. Spet ga objame t' da tema, a za nekaj trenutkov mu spet zablešči solnce v obraz, da mu vzame pogled in se mu udero solze po obrazu. Med gromom in treskom jame nanj padati toča, ki se za nekaj časa izpremeni v gost dež. Komaj ga zmoči ta do kože, že zopet naletuje sneg, da ga mora tu in tam gaziti čez koleno. Komaj se reši snega, že stopi na tla, ki so razpokana od suše. Dalje naprej se mu pogrezne noga v široko razpoklino. Navsezadnje prihruje še povodenj, da mu seže voda do vratu. Mladenič se ves izmučen in polmrtev skoro pogrezne v kalni vodi. Dozdeva se mu še, kakor bi izginila voda, potem pa izgubi zavest in obleži kakor mrtev. — —

Ko se zbudi in začne začuden gledati okoli sebe ter premišljevati, ali je res doživel vse te čudne dogodke, ali je imel le hude sanje, opazi celo tuj in neznan svet. Da je istinito doživel tiste čudne dogodke, spozna kaj kmalu. Obleka mu visi v cunjah raz telo; klobuka in obuvala nikjer, koža pa globoko opraskana, ponekod modra in zelena od udarcev. Komaj stopi na noge, šibijo se mu in tresejo. Komaj more naprej. Čez mnogo dni šele pride domov.

Brata ga radovedna sprejmeta in začudeno ogledujeta. Jameta ga izpraševati, a le komaj pomalem izvesta čudne bratove doživljaje. Skoraj jih ne moreta verjeti. Prej bi verjela, da je zašel brat med tolovaje. Ti so bržčas tako hudo ravnali z njim, da se mu bodo sledovi še dolgo poznali na telesu.

(Konec prihodnjíč.)

